

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4121>

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF PEER BULLYING IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Emre AKSOY*
Öznur KARA**
Esra YILMAZ***
Hakkı ÇOKNAZ****
Pınar AKSOY*****

Öz

Bu çalışma ile ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı düzeylerinin cinsiyet, spor yapma durumu ve aile eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın verileri Düzce Merkez İlçe'deki 9 ortaokuldan, gönüllülük esası ile toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Funda Kutlu (2005, 144-145) tarafından geliştirilen 19 maddelik "Zorbalık Ölçeği"nin "zorba" ve "kurban" alt boyutları kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için parametrik testlerden bağımsız gruplar testi iki grubun karşılaştırılmasında, grupların birden fazla olması durumunda tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre zorba alt boyutunda ($p<0.001$) ve kurban alt boyutunda ($p<0.001$); okul dışında lisanslı spor yapma değişkenine göre zorba alt boyutunda ($p<0.05$) ve kurban alt boyutunda ($p<0.001$); anne eğitim düzeyi değişkenine göre zorba alt boyutunda ($p<0.05$) ve kurban alt boyutunda ($p<0.05$); baba eğitim düzeyi değişkenine göre zorba alt boyutunda ($p<0.01$) ve kurban alt boyutunda ($p<0.001$) istatistiksel farklara rastlanmıştır.

Sonuç olarak erkek öğrenciler, lisanslı spor yapan öğrenciler ve ebeveyn eğitim seviyesi düşük öğrenciler daha fazla zorbalık davranışı sergilemekte; yine erkek öğrenciler ve ebeveyn eğitim seviyesi düşük öğrencilerin yanı sıra lisanslı spor yapmayan öğrenciler daha fazla zorba davranışa maruz kaldıkları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Zorba, Kurban, Öğrenci.

Abstract

The aim of this study is investigation peer bullying of middle school students in terms of gender, doing sports and parents' educational levels.

Research data was collected 9 middle school where located in Düzce Central Distiction a voluntary basis. For data collection tools 'bullying' and 'victim' sub-dimensions of 'Bullying Scale' that developed by Funda Kutlu (2005) and personel information form was used. For statistical analysis, because of data were normally distributed, independent group t test and one-way anova test was used.

According to gender, middle school students' bully sub-dimensions ($p<0.001$) and victim sub-dimensions ($p<0.001$); according to doing licensed sports out of school bully sub-dimensions ($p<0.001$) and victim sub-dimensions ($p<0.001$); according to mother's educational level bully sub-dimensions ($p<0.05$) and victim sub-dimensions ($p<0.05$); according to father's educational level bully sub-dimensions ($p<0.01$) and victim sub-dimensions ($p<0.01$) statistical differences were found.

* Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, emreaksoy1985@gmail.com

** Arş. Gör., Düzce Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, oznurkara@düzce.edu.tr

*** Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Y. Lisans Öğrencisi, yilmaazesraa@gmail.com

**** Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, hakkicoknaz@düzce.edu.tr

***** Öğretmen, Düzce M.EM., pinarduzgun@outlook.com

As a result male students, students who doing licensed sport and have lower educational level of parents have more bully behaviors; male student, students who have lower educational level of parents and have not any sport licensed have more exposed to bullying behaviors.

Keywords: Bully, Victims, Student.

1. Giriş

Çocukluk döneminde okul hayatına başlayan bireylerin kendi yaş grupları ile bir arada öğrenim görmelerinin bir sonucu olarak akranları ile gelişen bir iletişim durumu söz konusudur. Her yaştaki bireyler için farklı nitelikler barındıran akran ilişkileri yalnızca olumlu davranışları değil, olumsuz davranışları da içinde barındırmaktadır (Yelboğa ve Koçak, 2019, 771-802; Uysal ve Dinçer, 2012, 468-483; Gülay, 2009, 82-93). Akran iletişimde gözlenen olumsuz davranışlardan biri akran zorbalığıdır (Flouri ve Papachristou, 2019, 466-485).

Akran zorbalığı, birçok kez tekrarlanan veya tekrarlanma ihtimali yüksek olan, kişinin kardeşi veya yakını olmayan bir kişi veya bir grup tarafından kişiye yönelik sergilenen, istenmeyen davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Nickerson, 2019, 15-28). Başka bir kaynakta akran zorbalığı, yine bir veya birden fazla öğrencinin tekrarlı bir biçimde, kendini savunma konusunda zayıf kalan başka bir öğrenciyi, kasıtlı olarak sergilediği rahatsız edici davranışlara maruz bırakması şeklinde tanımlanmıştır (Karatoprak ve Özcan, 2017, 195-203). Akran zorbalığında, zorbalık davranışı gösteren daha baskın, tip olarak daha büyük ve daha sert olan kişi zorba olarak tanımlanmakta ve zorba olan kişi daha zayıf, daha küçük olan kişiyi tekrar tekrar mağdur etmektedir; bu mağduriyete ve olumsuz eylemlere maruz kalan kişi de kurban olarak tanımlanmaktadır (Pellegrini, 2002, 151-163; Olweus, 1994, 97-130). Dünya genelinde yapılan çalışmaların sonuçları göstermektedir ki, öğrencilerin %75'i okul yılları boyunca en az bir kez akran zorbalığına maruz kalmıştır (Haynie, vd., 2001, 29-49). Akran zorbalığının en yaygın türleri fiziksel ve sözel zorbalıktır. Fiziksel zorbalık vurma, tekmeleme, yumruklama, kişisel eşyaları alma veya zarar vermeyi; sözel zorbalık sataşma, alay etme ve tehdidi içerir (Slonje ve Smith, 2008, 147-154). Akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler bu durumun sonucunda genel olarak psikolojik iyi olma seviyelerinin düşük olduğunu, sosyal uyumlarının zayıf olduğunu ve psikolojik sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Karaman ve Çinkır, 2006, 193-204). Bunun yanı sıra yapılan çalışmalar zorbalık davranışı gösteren ve zorbalığa maruz kalan öğrencilerin akademik başarılarının düşük seviyede olduğunu göstermektedir (Hysing, Askeland, La Greca, Solberg, Breivik ve Sivertsen, 2019, 1-23; Yelboğa ve Koçak, 2019).

Akran zorbalığının yol açtığı psikolojik, fiziksel ve sosyal doğurgular dikkate alındığında, ortaokul seviyesindeki öğrencilerin akran zorbalığında ne seviyede olduğunu belirlemek ve akran zorbalığına etki eden değişkenleri incelemek, akran zorbalığını önleyici önlemler alabilmek adına öneme sahiptir.

Buradan hareketle, bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı düzeylerinin cinsiyet, spor yapma durumu ve aile eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Yapılan bu araştırma nicel bir araştırmadır. Aynı zamanda mevcut durumu sorgulayan betimsel bir modeldir. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Düzce Merkez İlçe'deki 9 ortaokulda eğitim gören 5826 öğrenci, örneklemini ise bu okullardaki 1700 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve 19 maddelik "Zorbalık Ölçeği"nin "zorba" ve "kurban" alt boyutları kullanılmıştır. Zorbalık Ölçeği; Funda Kutlu (2005, 144-145) tarafından, ilköğretim öğrencileri arasında zorba ve kurban gruplarını ayırtmak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 5'li likert tipinde, 19 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin alt boyutlara göre dağılımı bu şekildedir: 5.,12.,14.,17.,18. ve19. maddeler zorba olma; 1.,3.,6.,8.,9.,10.,13. ve 16. maddeler kurban olma alt boyutunu oluştururken; 2.,4.,7.,11. ve 15. maddeler dolgu alt boyutunu oluşturmaktadır ve bu alt boyut değerlendirmeye alınmamaktadır. Alt boyutların iç tutarlılık katsayıları zorba alt boyutunda 0.83, kurban alt boyutunda 0.86 olarak bulunmuştur. Her madde 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Verilerin çözümlenmesinde zorba ve kurban alt boyutlarının ortalaması üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Zorba alt boyutunda daha yüksek ortalamaya sahip grup, akran zorbalığına daha yatkın; kurban alt boyutunda daha yüksek ortalamaya sahip grup ise akran zorbalığına maruz kalmaya daha yatkın olarak

değerlendirilmektedir. Bu araştırma için iç tutarlılık katsayıları her iki alt boyut için de 0.86 olarak bulunmuştur.

2.1. Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Araştırmanın verileri Düzce Merkez İlçe'deki 9 ortaokuldan, gönüllülük esasıyla toplanmıştır. Ölçekler araştırmacılar tarafından uygulanmış ve toplanmıştır. Toplanan bu veriler bilgisayar ortamında çözümlenmiştir. Öğrencilerin zorba ve kurban alt boyutları puanları aritmetik ortalamalar ($\bar{X}$) ve standart sapmalar (ss) kullanılarak betimlenmiştir. Elde edilen veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda parametrik istatistiksel analizleri uygulanmıştır. Parametrik testlerden bağımsız gruplar testi iki grubun karşılaştırılmasında, grupların birden fazla olması durumunda tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p<0.05$, $p<0.01$ ve $p<0.001$ olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1. Cinsiyete göre kurban ve zorba alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Zorba Alt Boyutu	Kadın	844	1.39	0.65			
	Erkek	856	1.59	0.76	1698	5.72	0.000*
	Toplam	1700					
Kurban Alt Boyutu	Kadın	844	1.69	0.75			
	Erkek	856	1.90	0.85	1698	5.41	0.000*
	Toplam	1700					

* $p<0.001$

Tablo 1 incelendiğinde erkeklerin zorba alt boyutunda $\bar{X}=1.59\pm 0.76$, kadınların $\bar{X}=1.39\pm 0.65$ puana sahip oldukları görülmektedir. Kurban alt boyutunda bulgular incelendiğinde erkeklerin $\bar{X}=1.90\pm 0.85$, kadınların $\bar{X}=1.39\pm 0.56$ puana sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda, cinsiyete göre hem zorba ($t_{(1698)}=5.72$, $p<0.001$) hem de kurban ($t_{(1698)}=5.41$, $p<0.001$) alt boyutu ortalamalarının karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıktığı Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 2. Okul dışında lisanslı spor yapma durumuna göre kurban ve zorba alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Lisanslı Spor Yapma Durumu	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Zorba Alt Boyutu	Evet	281	1.54	0.79			
	Hayır	1419	1.48	0.70	1698	1.19	0.014*
	Toplam	1700					
Kurban Alt Boyutu	Evet	281	1.75	0.75			
	Hayır	1419	1.81	0.82	1698	1.23	0.008**
	Toplam	1700					

* $p<0.05$, ** $p<0.01$

Tablo 2'ye bakıldığında öğrencilerin spor yapma yapmama değişkenine göre zorba ve kurban alt boyutlarında elde ettikleri puan karşılaştırılması görülmektedir. Buna göre spor yapan öğrencilerin zorba alt boyutunda $\bar{X}=1.54\pm 0.79$, kadınların $\bar{X}=1.48\pm 0.70$ puana sahip oldukları görülmektedir. Kurban alt boyutunda bulgular incelendiğinde spor yapanların $\bar{X}=1.75\pm 0.75$, yapmayanların $\bar{X}=1.81\pm 0.82$ puana sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin spor yapma yapmama değişkenine göre

hem zorba ($t_{(1698)}=1.19$, $p<0.05$) hem de kurban ($t_{(1698)}=1.23$, $p<0.01$) alt boyutu ortalamalarının karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıktığı Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 3. Anne eğitim durumuna göre kurban ve zorba alt boyutlarının betimsel istatistiği ve puan ortalamalarının karşılaştırılması

Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	SS	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark	
Zorba	İlkokul veya mezun değil	670	1.47	0.67	Gruplar Arası	4.938	3	1.646	3.259	0.021 *	Ortaokul- Üniversite ve Üstü P=0.030*
	Ortaokul	408	1.57	0.81	Gruplar İçi	856.447	1696	0.505			
	Lise	424	1.50	0.71	Toplam	861.385	1699				
	Üniversite ve üstü	198	1.38	0.60							
Kurban	İlkokul veya mezun değil	670	1.83	0.80	Gruplar Arası	9.237	3	3.079	4.729	0.003 **	İlkokul- üniversite ve üstü P=0.015*
	Ortaokul	408	1.87	0.88	Gruplar İçi	1104.147	1696	0.651			
	Lise	424	1.78	0.81	Toplam	1113.384	1699				
	Üniversite ve üstü	198	1.62	0.66							

* $p<0.05$, ** $p<0.01$

Tablo 3’e bakıldığında anne eğitim durumuna göre zorba alt boyutunda en düşük ortalama annesi üniversite ve üzeri eğitim durumuna sahip olanlarda ($\bar{X}=1.38\pm 0.60$) ortaya çıkmışken, en yüksek ortalama annesi ortaokul düzeyinde eğitim durumuna sahip olanlarda ($\bar{X}=1.57\pm 0.81$) görülmüştür. Anne eğitim durumuna göre kurban alt boyutuna bakıldığında ise, annesi üniversite düzeyinde eğitim durumuna sahip olanların en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=1.62\pm 0.66$), annesi lise düzeyinde eğitim durumuna sahip olanların ise en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=1.87\pm 0.88$) ulaştıkları anlaşılmaktadır. Bu ortalamalara göre anne eğitim durumuna göre hem zorba ($F_{(3-1696)}=3.259$, $p<0.05$) hem de kurban alt boyut puanlarında ($F_{(3-1696)} = 4.729$, $p<0.01$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde ise annesi üniversite düzeyinde eğitim almış çocukların ($\bar{X}=1.38\pm 0.60$) lehine olmak üzere annesi ortaokul düzeyinde eğitim almış çocukların ($\bar{X}=1.57\pm 0.81$) arasında olduğu bulgulanmıştır. Kurban alt boyutunda ise annesi ilkokul ($\bar{X}=1.83\pm 0.80$) ve üniversite ($\bar{X}=1.62\pm 0.66$) düzeyinde eğitim almış çocukların arasında ayrıca annesi ortaokul düzeyinde eğitim almış çocuklar ($\bar{X}=1.87\pm 0.88$) ile annesi üniversite düzeyinde eğitim almış çocuklar ($\bar{X}=1.62\pm 0.66$) arasında, her iki fark için annesi üniversite düzeyinde eğitim almış çocukların lehine olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Baba eğitim durumuna göre kurban ve zorba alt boyutlarının betimsel istatistiği ve puan ortalamalarının karşılaştırılması

Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	SS	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark	
Zorba	İlkokul veya mezun değil	426	1.54	0.74	Gruplar Arası	12.246	3	4.082	8.153	0.000***	ilkokul-üniversite ve üstü p=0,011*
	Ortaokul	416	1.60	0.80	Gruplar İçi	849.138	1696	0.501			
	Lise	533	1.44	0.70	Toplam	861.385	1699				
	Üniversite ve üstü	325	1.37	0.53				ortaokul-üniversite ve üstü p=0.000** *			
Kurban	İlkokul veya mezun değil	426	1.89	0.85	Gruplar Arası	15.446	3	5.149	7.953	0.000***	ilkokul-lise p=0.019*
	Ortaokul	416	1.90	0.86	Gruplar İçi	1097.938	1696	0.647			
	Lise	533	1.72	0.77	Toplam	1113.384	1699				
	Üniversite ve üstü	325	1.68	0.73				ilkokul-üniversite ve üstü p=0.007** ortaokul-lise p=0.009** ortaokul-üniversite ve üstü p=0.003**			

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Baba eğitim durumuna göre zorba alt boyutu puan ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının babası ortaokul mezunu olan öğrencilerde ($\bar{X}=1.60\pm 0.80$) olduğu, en düşük puan ortalamasının ise babası üniversite ve üstü düzeyde eğitim almış katılımcılarda ($\bar{X}=1.37\pm 0.53$) olduğu görülmektedir. Kurban alt boyutu incelendiğinde en yüksek puan ortalaması babası ortaokul mezunu olan katılımcılarda ($\bar{X}=1.90\pm 0.86$), en düşük puan ortalaması ise babası üniversite ve üstü eğitim almış katılımcılarda ($\bar{X}=1.68\pm 0.73$) olarak bulgulanmıştır. Bu ortalamalara göre baba eğitim durumuna göre hem zorba ($F_{(3-1696)}=8.153$, $p<0.001$) hem de kurban alt boyut puanlarında ($F_{(3-1696)}=7.953$, $p<0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak farkın hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde zorba alt boyutunda babası ilkökul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.54\pm 0.74$) ile babası üniversite mezunu olanlar ($\bar{X}=1.37\pm 0.53$) arasında, babası üniversite mezunu olanların lehine; babası ortaokul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.60\pm 0.80$) ile babası lise mezunu olanlar ($\bar{X}=1.44\pm 0.70$) arasında, babası lise mezunu olanların lehine; babası ortaokul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.60\pm 0.80$) ile babası üniversite mezunu olanların ($\bar{X}=1.37\pm 0.53$) arasında, babası üniversite mezunu olanların lehine olarak bulunmuştur. Kurban alt boyutu incelendiğinde ise babası ilkökul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.89\pm 0.85$) ile babası lise mezunu olanlar ($\bar{X}=1.72\pm 0.77$) arasında, babası lise mezunu olanların lehine; babası ilkökul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.89\pm 0.85$) ile babası üniversite mezunu olanlar ($\bar{X}=1.68\pm 0.73$) arasında, babası üniversite mezunu olanların lehine; babası ortaokul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.90\pm 0.86$) ile babası lise mezunu olanların ($\bar{X}=1.72\pm 0.77$) arasında, babası lise mezunu olanların lehine; babası ortaokul mezunu olanlar ($\bar{X}=1.90\pm 0.86$) ile babası üniversite mezunu olanlar ($\bar{X}=1.68\pm 0.73$) arasında, babası üniversite mezunu olanların lehine olarak ortaya çıkmıştır.

4. Tartışma

Zorbalık alt boyutu **cinsiyet** açısından ele alındığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha yüksek puanlara sahip olduğu, erkek öğrencilerin zorba davranışları sergilemeye daha eğilimli olduğu

bulunmuştur. Erkek çocukların özellikle ergenlik veya ergenliğe çağlarında şiddete ve şiddete uğramaya daha meyilli olmaları, ortaya çıkan bu sonucun sebeplerinden biri olarak gösterilebilir. Bir başka neden olarak yaşadığımız toplumda şiddet kavramının erkeklerle kadınlara göre daha fazla özdeşleşmiş olması gösterilebilir. Benzer şekilde, literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, zorbalık alt boyutu cinsiyet açısından ele alındığında erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir (Biswas vd., 2020, 1-8; Böge, 2019, 45; Burnukara ve Uçanok, 2012, 68-82). Kurban alt boyutu cinsiyet açısından ele alındığında erkek öğrencilerin kurban olma puan ortalamaları kız öğrencilerin kurban olma puan ortalamalarından daha yüksektir. Bu sonuç erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha fazla zorbalık davranışına maruz kaldığı şeklinde yorumlanabilir. Tekce (2019, 133) yaptığı araştırmasında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada Kalafat (2018, 133-137) pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığını cinsiyet açısından incelemiş, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla zorbalık içeren davranışlara daha fazla maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır ve bu sonucun erkek öğrencilerin ergenlik dönemi ile birlikte başlayan gelişim süreçleri göz önüne alındığında fiziksel olarak zayıf ve savunmasız olanların üzerinde güç kurma girişimleri nedeniyle ortaya çıkmış olabileceğine vurgu yapmıştır. Zorbalık alt boyutu ve kurban alt boyutu açısından akran zorbalığı cinsiyete bağlı olarak incelendiğinde, mevcut çalışma ve benzer çalışmalardaki bulguların paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu sonucu doğuran, toplumsal cinsiyetin bir ürünü olarak erkek kimliğindeki kişilerin toplumda daha etken rol almaları olabilir (Vatandaş, 2011, 29-56).

Zorbalık alt boyutu **okul dışında lisanslı spor yapma** değişkeni açısından ele alındığında okul dışında lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin zorbalık puan ortalamaları lisanslı olarak spor yapmayan öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, okul dışında lisanslı spor yapan öğrencilerin zorbalık davranışını lisanslı spor yapmayan öğrencilerden daha fazla sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Spor kulüplerinde müsabakalara katılan sporcuların rekabet duygularının daha baskın olduğu düşünülebilir. Rekabet duygusunun özellikle kulüplerin alt yapısında doğru yapılandırılmaması, çocukların kazanmak adına etik dışı davranışlar sergilemesine yol açabileceği gibi, günlük hayatına da bunu aktarması mümkün olabilmektedir. Spor kulüplerinden kazanılabilecek bu tür olumsuz davranışlar çocukları akran zorbalığına doğru itebilir. Literatüre bakıldığında benzer şekilde yapılan çalışmalarda birbirini destekleyen bulguların (Akıncı, Kumartaşlı ve Atay, 2019, 652; Kazancı ve İlci, 2018, 25-30) yanı sıra farklı sonuçlara ulaşmış çalışmaların da (Asma, Gürsel ve Çamlıyer, 2019, 23-40; Öz, Kırimoğlu ve Temiz, 2011, 237-245) var olduğu görülmektedir. Bu farklılık, konu ile ilgili daha fazla ve derinlemesine çalışmalar yapılması gerekliliğini ortaya koymakla birlikte, verilerin toplandığı yerlerin farklı olması, farklı gruplar üzerinde araştırma yapılmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bunun yanı sıra, spor ortamlarında takım arkadaşları ile olumsuz etkileşim deneyimleri yaşayan öğrencilerin, bu olumsuz etkileşim sonucu daha fazla zorbalık davranışı gösterdikleri söylenebilir (Evans vd., 2016, 296-303). Kurban alt boyutu okul dışında lisanslı spor yapma değişkeni açısından incelendiğinde okul dışında lisanslı spor yapmayan öğrencilerin puan ortalamaları lisanslı spor yapan öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, lisanslı spor yapmayan öğrencilerin akranları tarafından zorbalık içeren davranışlara daha fazla maruz kaldığını göstermektedir. Spor yapan çocuklar, saldırganlığı çatışmaları çözmek için bir araç olarak ve sporun ayrılmaz bileşenlerinden biri olarak görmektedir (Volk ve Lagzdins, 2009, 12-25). Zorba davranışları daha çok sergileyen sporcu öğrencilere kıyasla sporcu olmayan öğrencilerin daha fazla zorba davranışlarına maruz kalmalarının sebebi pasif davranışlar sergilemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Zorbalık alt boyutu **anne eğitim düzeyi** açısından incelendiğinde ortaokul ile üniversite ve üstü kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır. Zorbalık alt boyutu **baba eğitim düzeyi** açısından incelendiğinde ilkokul ile üniversite ve üstü, ortaokul ile lise ve ortaokul ile üniversite ve üstü kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu sonuçlar, anne ve baba eğitim düzeyi daha düşük seviyede olan ailelerin çocuklarının zorbalık davranışı sergileme puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çocukların eğitimi aile içinde başlar ve ebeveynler her zaman çocuklar için rol model olarak gösterilebilir. Ayrıca aile içi şiddet olaylarının eğitim seviyesinin artması ile birlikte düşük olduğundan yola çıkarsak, eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocuklarında akran zorbalığının yordayıcısı olan şiddet meyilliliği düşecektir. VonMarees ve Petermann (2010, 178-198) ilkokul çocuklarında zorbalık düzeyini farklı değişkenler açısından incelemiş ve ebeveyn eğitim seviyesinin düşük olmasının zorbalık davranışı sergilemede potansiyel bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kurban alt boyutu anne eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ilkokul ve ortaokul ile üniversite ve üstü kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kurban alt boyutu baba eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ilkokul ile lise ve üniversite ve üstü, ortaokul ile lise ve üniversite ve üstü kategorileri

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır. Zorbalık alt boyutunda olduğu gibi kurban olma alt boyutunda da aile eğitim seviyesi yükseldiğinde kurban olma durumunun azaldığı görülmektedir. Bilinçli yetiştirilen çocukların, başkalarının haklarına saygı duyması beklendiği gibi kendi hak ve özgürlüklerini de iyi biliyor olması ortaya çıkan bu sonucun nedeni olarak gösterilebilir. Literatürde benzer sonuçların yer aldığı görülmektedir (Demircan, 2017, 94; Healy, Sanders ve Iyer, 2015, 127-140; Kokkinos, 2013, 174-192). Aile eğitim düzeyi ile akran zorbalığı arasındaki bu durum ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuk ile kurulan iletişimin artması ve buna bağlı olarak da zorba olma ve kurban olma durumunu azaltmasından kaynaklanıyor olabilir (Totan ve Yöndem, 2007, 53-68).

5. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı sergileme ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri cinsiyet, okul dışında lisanslı spor yapma, anne ve baba eğitim düzeyi açısından farklılaşmakta; erkek öğrenciler, lisanslı spor yapan öğrenciler, ebeveyn eğitim seviyesi düşük öğrenciler daha fazla zorbalık davranışı sergilemekte; yine erkek öğrenciler ve ebeveyn eğitim seviyesi düşük öğrencilerin yanı sıra lisanslı spor yapmayan öğrenciler daha fazla zorba davranışa maruz kalmaktadır. Bu sonuçlara dayanarak, ileride öğrencilere ve ebeveynlere akran zorbalığı ile ilgili eğitim içerikli programların hazırlanıp uygulanması yolu ile zorbalık seviyesinde azalma olup olmayacağına incelenmesi, güncel çalışmanın ele aldığı değişkenler dışında akran zorbalığına neden olabilecek farklı değişkenler açısından akran zorbalığının incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. Y., Kumartaşlı, M., Atay, E. (2019). Spora Katılımın ve Seçili Değişkenlerin Zorbalık Eğilimi Üzerine Etkisinin Araştırılması. 2. Uluslararası Herkes İçin Spor ve Wellness Kongresi, 25-28 Nisan Antalya, s.652.
- Asma, M., Gürsel, N., &Çamlıyer, H. (2019). Öğrencilerin Zorbalık Davranışı Eğilimlerinin Spora Katılım Açısından İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, S. 14(1), s. 23-40.
- Böge, M. (2019). 60 Aylıkken İlkokula Başlayan Çocukların Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Biswas, T.,Scott, J. G., Munir, K., Thomas, H. J., Huda, M. M., Hasan, M. M., Vries, T.D., Baxter, J., ve Mamun, A. A. (2020). Global Variation in The Prevalence Of Bullying Victimization Amongst Adolescents: Role of Peer and Parental Supports. *E Clinical Medicine*, S. 20(21), s. 1-8.
- Burnukara, P., Uçanok, Z. (2012). İlk ve Orta Ergenlikte Akran Zorbalığı: Gerçekleştiği Yerler ve Baş Etme Yolları. *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, S. 15(29), s. 68-82.
- Demircan, B. (2017). 12-15 Yaş Arası Ergenlerde İstismar ve İhmal ile Akran Zorbalığı ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Evans, B., Adler, A., MacDonald, D., &Cote, J. (2016). Bullying Victimization and Perpetration Among Adolescent Sport Teammates. *Pediatric Exercise Science*, S. 28(2), s. 296-303.
- Flouri, E., Papachristou E. (2019). Peer Problems, Bullying Involvement and Affective Decision-Making in Adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, S. 37, s. 466-485.
- Gülay, H. (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 12(22), s. 82-93.
- Haynie, D. L., Nansel, T., Eitel, P., Crump, A. D., Saylor, K., Yu, K., Simons-Morton, B. (2001). Bullies, Victims, and Bully/Victims: Distinct Groups of At-Risk Youth. *Journal of Early Adolescence*, S. 21(1), s. 29-49.
- Healy, K. L., Sanders, M. R., Iyer, A. (2015). Parenting Practices, Children's Peer Relationship Sandbeing Bullied at School. *Journal of Child andFamily Studies*, S. 24(1), s. 127-140.
- Hysing, M., Askeland, K. G., La Greca, A.M., Solberg, M. E., Breivik, K., Sivertsen, B. (2019). Bullying Involvement in Adolescence: Implications for Sleep, Mental Health, and Academic Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, S.10, s. 1-23.
- Kalafat, M. (2018). Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarında Akran Zorbalığı ve Yönetici Davranışları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Karatoprak, S., Özcan, Ö. (2017). Akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri*, S. 3(3), s. 195-203.
- Karaman,K.Y., Çınkır, Ş. (2006). Bullying Among Turkish Highschool Students. *Child Abuse and Neglect*, S. 30, s. 193-204.
- Kazancı, F., İlci, B. H. (2018). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Spor Yapma Durumlarına Göre Atılganlık ve Akran Zorbalığı Özelliklerinin İncelenmesi, Bitlis İli Örneği. *International Journal of Mountaineering and Climbing*, S. 1(1), s. 25-30.
- Kokkinos, C. M. (2013). Bullying and Victimization in Early Adolescence: Associations with Attachment Style and Perceived Parenting. *Journal of School Violence*, S. 12(2), s. 174-192.
- Kutlu, F. (2005). *The Effect of Bullying Management Training on Bullying Behaviours of Elementary School Students*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Nickerson, A. B. (2019). Preventing and Intervening With Bullying in Schools: A Framework for Evidence-Based Practice. *Shcool Mental Health*, S. 11, s. 15-28.

- Olweus, D. (1994). *Bullying at School: Aggressive Behavior*. Boston: The Springer Series in Social Clinical Psychology.
- Öz, A. Ş., Kırımoğlu, H., Temiz, A. (2011). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Baş Etme Tarzlarının Spor ve Özel Eğitim Açılımlarından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, S. 13(2), s. 237-245.
- Pellegrini, A.D. (2002). Bullying, Victimization, and Sexual Harassment During The Transition to Middleschool. *Journal of Educational Psychologist*, S. 37(3), s. 151-163.
- Slonje, R., Smith, P. K. (2008). Cyber Bullying: Another Main Type of Bullying?. *Scandinavian Journal of Psychology*, S. 49, s. 147-154.
- Tekce, T. (2019). *İlkokul Çocuklarında Akran Zorbalığı ve Arkadaşlık Niteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Totan, T., Yöndem, Z. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, S. 8(2), s. 53-68.
- Uysal, H., Dinçer, Ç. (2012). Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı. *Kurumsal Eğitim Bilim Dergisi*, S. 5(4), s. 468-483.
- Vatandaş, D. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, S. 0(35), s. 29-56.
- Volk, A. A., Lagzdins, L. (2009). Bullying and Victimization Among Adolescent Girl Athletes. *Athletic Insight*, S. 11(1), s. 12-25.
- VonMarees, N., Petermann, F. (2010). Bullying in German Primary Schools: Gender Differences, Age Trends and Influence of Parents' Migration and Educational Backgrounds. *School Psychology International*, S. 31(2), s. 178-198.
- Yelboğa, N., Koçak, O. (2019). Lise Öğrencilerini Akran Zorbalığına İten Nedenlerin Değerlendirilmesi ve Artvin Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 18(35), s. 771-802.